

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI TASHQI ISHLAR VAZIRLIGI
JAHON IQTISODIYOTI VA DIPLOMATIYA UNIVERSITETI
O‘ZBEK VA RUS TILLARI KAFEDRASI HAMDA
YEVROPA VA TURKIY TILLAR KAFEDRASI**

**TASHQI SIYOSIY VA TASHQI IQTISODIY ALOQALAR UCHUN
KADRLAR TAYYORLASHDA TIL TA’LIMI VA TARJIMA MASALALARI**

**(ЯЗЫКОВОЕ ОБУЧЕНИЕ И ВОПРОСЫ ПЕРЕВОДА ПРИ
ПОДГОТОВКЕ КАДРОВ ДЛЯ ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКИХ И
ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ) MAVZUSIDAGI XVI
AN’ANAVIY ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA**

TO‘PLAMI

2026-YIL 28-MART

TOSHKENT – 2026

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universitetining O‘zbek va rus tillari kafedrası hamda Yevropa va turkiy tillar kafedrası tomonidan 2026-yil 28-martda o‘tkazilgan **“Tashqi siyosiy va tashqi iqtisodiy aloqalar uchun kadrlar tayyorlashda til ta’limi va tarjima masalalari”** mavzusidagi ilmiy-amaliy konferensiya to‘plami JIDU Ilmiy muvofiqlashtiruvchi kengashning 2026–yil iyundagi majlisi qarori bilan nashrga tavsiya etildi.

“Tashqi siyosiy va tashqi iqtisodiy aloqalar uchun kadrlar tayyorlashda til ta’limi va tarjima masalalari” mavzusidagi ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to‘plami // – Toshkent: JIDU, 2026. – 275 bet.

Mas’ul muharrir:

O‘zbek va rus tillari kafedrası mudiri, dotsent
Yevropa va turkiy tillar kafedrası mudiri,
dotsenti, f.f.n
Oliy ta’limdan keyingi ta’lim ofisi boshlig‘i, s.f.n.

M.Abduraxmanova

V.Mamatkasimova

M. Siddiqova

Taqrizchilar:

G.S. Kurbonova – O‘zMU Fransuz filologiyasi kafedrası professori v. b., (DSc)
A.X.Aripova – Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universitetining O‘zbek va rus tillari kafedrası dotsenti, f.f.n.

Ushbu ilmiy-amaliy konferensiyaning maqolalarini tahlil qilish va chop etishga tavsiya etish uchun tahririyat–noshirlik guruhi:

Sh. Sh.Xudaykulova – O‘zbek va rus tillari kafedrası dotsent v.b., f.f.f.d.(Phd)

Sh. U.Normatova – O‘zbek va rus tillari kafedrası dotsenti, f.f.n.

MUNDARIJA

<u>SUN’IY INTELLEKT TIL TA’LIMIDA: CHATGPT IMKONIYATLARIDAN OQILONA FOYDALANISHNING METODIK YO’LLARI</u>	7
SH.U.NORMATOVA (JIDU)	
<u>NEMIS TILI TA’LIMIDA MADANIY KOMPONENTNI RIVOJLANTIRISHDA ADABIYOTNING ROLI</u>	13
G.R.ASATOVA (JIDU)	
<u>МЕЖПРЕДМЕТНАЯ ИНТЕГРАЦИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЮРИСПРУДЕНЦИИ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ БУДУЩЕГО ЮРИСТА</u>	19
Н.Э.ШАРИПОВА (УМЭД)	
<u>OLIY TA’LIM MUASSASALARIDA IKKINCHI XORIJIIY TILNI O’QITISH SAMARADORLIGIGA TA’SIR ETUVCHI OMILLAR</u>	27
K.Q.ISTAMOVA (JIDU)	
<u>O’ZBEKISTONDA CHET ELLIKLARGA TURK TILINI O’QITISH USULLARI VA TA’LIM JARAYONIDA MUAMMOLAR</u>	32
N.SH.XODJAYEVA (JIDU)	
<u>O’ZBEK TILI DARSLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA BADIY MATNDAN FOYDALANISHNING YANGICHA USULLARI</u>	43
M.X.SADULLAYEVA (JIDU)	
<u>ADABIYOT DARSLARIDA TABIAT TASVIRIGA OID MATNLARNI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ORQALI O’QITISH</u>	49
M.F.FOZILOVA (O’zDJTU)	
<u>DIPLOMATIK MULOQOT KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHDA MADANIY RESURSLARNI O’RGATISHNING AHAMIYATI</u>	58
M.D.ABDURAXMANOVA (JIDU)	
<u>TALABA–YOSHLARDA VATANPARVARLIK QADRIYATLARINI SHAKLLANTIRISHDA BADIY USLUB VA MILLIY SHE’RIYATNING O’RNI</u>	64
SH.S.XUDAYKULOVA (JIDU)	
<u>К ВОПРОСУ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНО–КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ–МЕЖДУНАРОДНИКОВ В ПРОЦЕССЕ ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА</u>	70
Г.М.РАХМАТУЛЛАЕВА (УМЭД)	

<u>O'ZGARUVCHI DUNYODA BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARI VA ZAMONAVIY TA'LIM TRENDLARI</u>	76
A.X.ARIPOVA (JIDU)	
<u>QADRIYATLAR VOQEALANISHINING DISKURSIV MODEL</u>	83
G.R.KOMILOVA (ToshDO'TAU)	
<u>ЯЗЫКОВАЯ ПОДГОТОВКА КАК ФАКТОР УСПЕХА В МЕЖДУНАРОДНОЙ ПОЛИТИКЕ</u>	91
A.B.ATABEKOVA (УМЭД)	
<u>LOTIN TILINING DIPLOMATIYA SOHASIDA QO'LLANISH XUSUSIYATLARI</u>	95
SH.A.XASANOVA (JIDU)	
<u>O'ZBEK TILINI IKKINCHI TIL SIFATIDA O'QITISHDA MILLIY REALIYALARNING LINGVODIDAKTIK IMKONIYATLARI</u>	102
D.D.SAYFULLAYEVA (JIDU)	
<u>ДИСКУРСИВНЫЕ ОСОБЕННОСТИ РЕЧИ СТУДЕНТОВ, ИЗУЧАЩИХ РУССКИЙ ЯЗЫК КАК ИНОСТРАННОМУ</u>	105
B.B. МЯКОТА (УМЭД)	
<u>ПСИХОЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ДИПЛОМАТИЧЕСКОГО ДИСКУРСА У СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ</u>	112
T.D.ПОЛАТОВА (УМЭД)	
<u>СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ РАЗВИТИЯ РЕФЛЕКСИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В ПРЕПОДАВАНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА</u>	120
P.Ш.АБДУМУМИНОВА (УМЭД)	
<u>NEMIS TILI YO'NALISHI TALABALARINING MAMLAQATSHUNOSLIKKA OID BILIMLARINI BADIY MATNLAR ORQALI TAKOMILLASHTIRISH TEXNOLOGIYASI</u>	126
A.P.NARMATOVA (JIDU)	
<u>РОЛЬ ГЛАГОЛЬНЫХ КОНСТРУКЦИЙ В ФОРМИРОВАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ РЕЧИ СТУДЕНТОВ ДИПЛОМАТИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ</u>	130
Ю.Б.ЮЛДАШБАЕВА (УМЭД)	
<u>ONA TILI TA'LIMIDA O'QIB TUSHUNISH KOMPETENSIYASINI BAHOLOVCHI TOPSHIRIQLARNING HOZIRGI HOLATI TAHLILI</u>	134
M.RASULOVA (ToshDO'TAU TAYANCH DOKTORANTI)	
<u>ZAMONAVIY O'ZBEK TILIDA TIL ME'YORI VA VARIANTLILIK</u>	142
M.M.ABIDOVA (O'zMU MAGISTRANTI)	

<u>DAVLAT TILI “YUMSHOQ KUCH” QUROLI SIFATIDA</u>	151
S.D.SALIXOVA (JIDU TALABASI)	
<u>GLOBALIZATSIYA SHAROITIDA HUQUQIY NEOLOGIZMLAR VA ULARNING QO‘LLANISHI</u>	156
L.M.TURSUNOVA (JIDU TALABASI)	
<u>FERDINAND DYUSHENNING “QAMAR” ROMANINI TARJIMA QILISHDA MADANIY EKVIVALENTLIK MASALALARI</u>	162
V.A.MAMATKASIMOVA (JIDU)	
<u>CHET TILINI O‘QITISHDA “HA” VA “YO‘Q” SO‘Z MA‘NOLARINING BERILISHI XUSUSIDA</u>	167
H.K.IMAMOVA (JIDU)	
<u>INSON TANA TAJRIBASI VA UNING MAQOLLARDA AKS ETISHI</u>	172
Q.N.NAZAROV (JIDU)	
<u>ISPAN TILIDA REKLAMA MATNLARIDA LINGVOKULTURAL KODLARNI O‘RGANISH</u>	180
N.A.SAIDOVA (JIDU)	
<u>VIRTUAL TA‘LIM MUHITI ASOSIDA ISPAN TILINI O‘QITISHNING INNOVATSION MODELLARI</u>	185
N.K.XAYRULLAYEVA (JIDU)	
<u>ПЕЙОРАТИВНОСТЬ, ВЫРАЖЕННАЯ ПОСРЕДСТВОМ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ В УЗБЕКСКОМ И РУССКОМ ЯЗЫКЕ</u>	193
M.K.ZARIPOVA (TerGU)	
<u>МОТИВАЦИЯ И ВАЛЕНТНОСТЬ КАК ФАКТОРЫ РАСШИРЕНИЯ СЕМАНТИЧЕСКОГО ПОЛЯ «BEHAVIOUR / ПОВЕДЕНИЕ»</u>	199
L.A.ABDULLAEVA (UMED)	
<u>ISPAN TILIDAGI ILMIY MATNLARNI O‘ZBEK TILIGA TARJIMA QILISHDA TERMINOLOGIK MOSLIK VA ANIQLIK</u>	205
N.A.SAIDOVA (JIDU)	
<u>NAVIGATING THE INTERPLAY OF QUALITY EDUCATION AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT: STRATEGIC IMPERATIVES AND TECHNOLOGICAL INNOVATIONS IN UZBEKISTAN’S PEDAGOGICAL LANDSCAPE</u>	211
N.X.RAXIMOVA, B.A.UMIRZAKOVA (UWED)	
<u>TALABALARNING LINGVISTIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA INTERFAOL MATN TAHLILI TEXNOLOGIYALARI</u>	216
O.Q.MO‘MINOVA (O‘zDJTU)	

<u>ZAMONAVIY TA’LIM SHAROITIDA O’ZBEK TILINI O’QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR</u>	222
F.R.AZIZOVA (JIDU)	
<u>СТОРИТЕЛЛИНГ КАК ФОРМА ЦИФРОВОГО НАРРАТИВА В СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЯХ</u>	227
A.C.KALBAEV (УМЭД)	
<u>TALABALAR TARJIMA FAOLIYATINI KUZATISH VA TAHLIL QILISH METODLARI</u>	233
N.F.BABAMURADOVA (O’zDJTU TAYANCH DOKTORANTI)	
<u>SUN’IY INTELLEKT VA YOSHLARNING SIYOSIY ISHTIROKI: RAQAMLI DEMOKRATIYA SHAROITIDA YANGI TENDENSIYALAR</u>	239
S.K.QO’SHIYEVA (УМО’IKTI TAYANCH DOKTORANTI)	
<u>ИНТЕГРАЦИЯ ПОДГОТОВКИ К DELF В ПРОЦЕСС ОБУЧЕНИЯ ФРАНЦУЗСКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ: КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД</u>	247
C.Ю.САЙДАЗИМОВА (УМЭД)	
<u>DONALD J. TRUMPNING INAUGURATSIYA NUTQI: SIYOSIY DISKURS VA TARJIMA STRATEGIYALARI</u>	255
A.R.ABDULLAYEV (JIDU)	
<u>RAQAMLI KORPUS TILSHUNOSLIGI VA SUN’IY INTELLEKT DAVRIDA O’ZBEK TILI: MILLIY KORPUSNI TAKOMILLASHTIRISH VA SINXRON TARJIMA TEXNOLOGIYALARI</u>	262
SH.J.JAHONOV (JIDU TALABASI)	
<u>РОЛЬ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ</u>	269
H.G. БУКРЕЕВА (УМЭД)	

ЯЗЫКЕ МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ НАУКИ. Multidisciplinary journal of science and technology, 4(5), 500–503.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.11378942>

7. Xudoyqulova Sh.S. Til ta’limida talabalarda ilmiy uslub ko’nikmalarini shakllantirish tajribasidan // JIDU Ilmiy axborotnomasi. – 2025. – № 1. – B. 69–73.
8. Nye J. S. Soft Power: The Means to Success in World Politics. – New York: Public Affairs, 2004. – 192 b.

GLOBALIZATSIYA SHAROITIDA HUQUQIY NEOLOGIZMLAR VA ULARNING QO’LLANISHI

L.M.TURSUNOVA (JIDU TALABASI)

Annotatsiya. Ushbu maqolada globallashtirish davrida O‘zbekistonda o‘zlashtirilgan so‘zlar va neologizmlarning qo‘llanilishi tasvirlangan. Maqolada lingvistik tahlil va so‘rovnoma mavjud. Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti talabalari va professor– o‘qituvchilari o‘rtasida o‘tkazilgan so‘rov natijalariga ko‘ra, respondentlarning aksariyati neologizmlardan huquqiy sohada foydalanish zarur deb hisoblashadi. Maqola oxirida neologizmlardan foydalanish bo‘yicha tavsiyalar berilgan, jumladan, qonunchilikda xorijiy so‘zlar bilan yangi atamalar to‘g‘risidagi qonunni mustahkamlash, buning uchun huquqiy ta’rif berilishi kerakligi haqida bayon etilgan.

Kalit so‘zlar: globalizatsiya, neologizmlar, anglikizmlar, tarjima, sud jarayoni, qonun, unifikatsiya qilish.

Abstract. This article describes the use of borrowed words and neologisms in Uzbekistan in the era of globalization. The article includes a linguistic analysis and questionnaire survey. A survey among students and professors at the

University of World Economy and Diplomacy revealed that the majority of respondents believe it is necessary to use neologisms in the legal sphere. The article concludes with recommendations for the use of neologisms, including the codification in legislation of new terms containing foreign words, which must be accompanied by a legal definition.

Keywords: *globalization, neologisms, Anglicisms, translation, legal proceedings, law, unification.*

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotning metodologik asosi bir nechta usullarni birlashtirgan kompleks yondashuv hisoblanadi. Lingvistik usul strukturaviy – semantik, qiyosiy–tarixiy va qarama–qarshi tahlilni o‘z ichiga oldi, bu neologizmlarni kelib chiqishi, shakllanish usuli va moslashish darajasi bo‘yicha tasniflash, shuningdek, O‘zbekistonda huquqiy terminologiyaning evolyutsiyasini kuzatish imkonini berdi. So‘rov JIDUning 67 nafar talabasi va professor–o‘qituvchilarini qamrab oldi. So‘rov natijalariga ko‘ra, ko‘pchilik odamlar huquqiy neologizmlardan oqilona va faqat zarur bo‘lganda foydalanish tarafdori ekanligini aytishdi.

Kirish. O‘zbek tilida chet tillardan o‘zlashgan so‘zlar, ayniqsa, bu arabcha va forsha so‘zlar ko‘p bo‘lgan sud–huquq sohasiga taalluqli edi. Bunga sabab arab va forslarning Turon yerlarini bosib olishi bilan bog‘liqdir. Movarounnahr hududida VII asrdan boshlab sud ishlari to‘liq arablar ta’sirida bo‘lgan va o‘zbek tilida ko‘plab yuridik atamalar saqlanib qolgan. Masalan, hozirgi o‘zbek tilida bevosita arab tilidan o‘zlashgan “mulk” (egalik) “amir” (hukmdor), “odat” (urf–odat) so‘zlari faol qo‘llanadi. [Muxtorova.M, 2022:16 b]. Fors tilidan hozirgi o‘zbek tiliga “da’vo”(shikoyat, talab), “tartib “ (qoida) kabi so‘zlar kirib kelgan. O‘zlashmalar va yangi so‘zlar har doim mavjud bo‘lgan va ijtimoiy–huquqiy maydonga moslashgan, ammo globallashuvning rivojlanishi bilan bu jarayon

yanada tezlashdi. O‘zbek huquqiy tizimi Sovet Ittifoqi davrida shakllangan va qonunchilikning ruslashtirilishiga duchor bo‘lgan. Barcha kodekslar, qonunlar dastlab rus tilida ishlab chiqilib, keyin o‘zbek tiliga tarjima qilindi. O‘zbekiston mustaqillikka erishgandan so‘ng ham sovet huquqiy tizimidan meros bo‘lib qolgan ko‘plab huquqiy tushunchalarni, ayniqsa, jinoyat huquqida qo‘llashda davom etdi. “Qonun ustuvorligi”, “zaruriy mudofaa”, “aybsizlik prezumpsiyasi” kabi atamalar Rossiya qonunchiligidan o‘zlashtirilgan va o‘zbek huquqiy lug‘atining ajralmas qismiga aylangan. Mustaqillikka erishgandan so‘ng, O‘zbekiston global maydonga faol integratsiyalasha boshladi va neologizmlarni atamaning asl mohiyatini saqlab qolgan holda tarjima qilishga huquqiy ehtiyoj paydo bo‘ldi. [Kadirova, 2019: 54 b].

Neologizmlarning semantik tahlili

O‘zbekistonning yangi iqtisodiy va siyosiy bloklar va tashkilotlarga qo‘shilishi va ko‘plab xalqaro hujjatlarning qabul qilinishi bilan neologizmlarni tarjima qilish zarurati paydo bo‘ldi. Ularning tilga moslashishiga qarab, ular bir nechta toifalarga bo‘lish mumkin:

1. To‘g‘ridan to‘g‘ri o‘zlashtirishlar – qonuniy qo‘llanishga o‘zgarishsiz kiradigan neologizmlar. Masalan, "Ombudsman" – O‘zbekistonda keng qo‘llaniladigan so‘z.

2. So‘z yasash gibridlari – ko‘pincha o‘zbek so‘zlarining xorijiy qo‘shimchalar bilan aralashmasidan iborat iboralar. Masalan, "kiber–jinoyat".

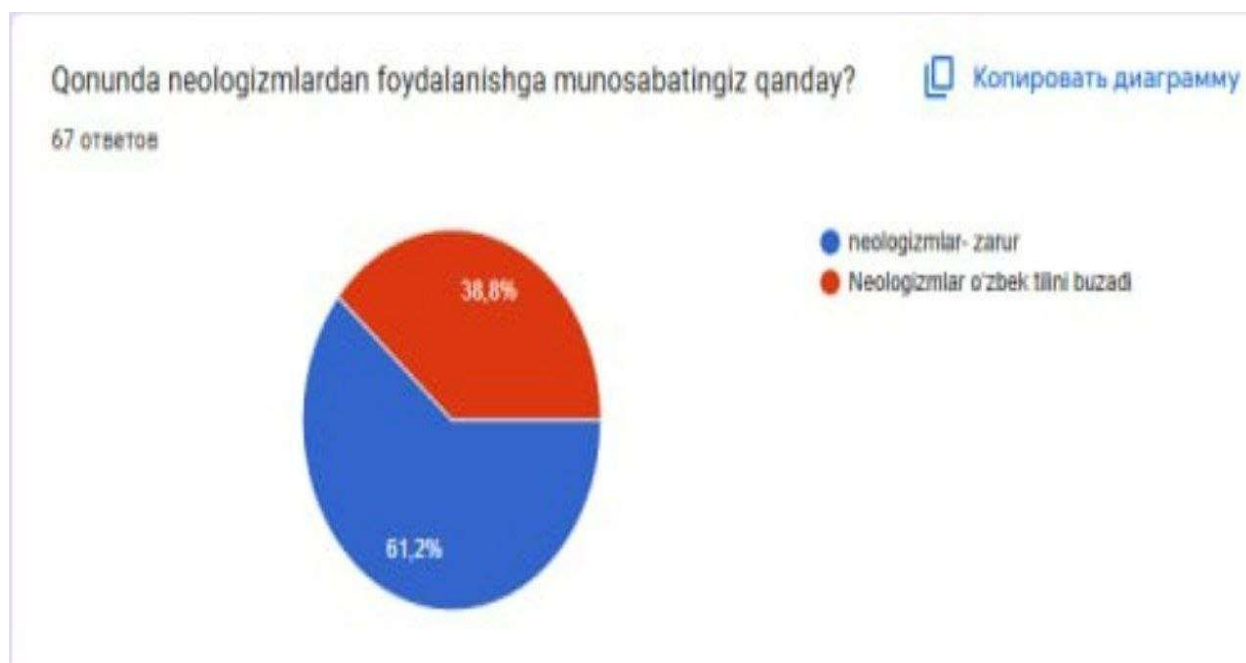
3. Ichki tarjima – ruscha so‘zlarni ularning o‘zbekcha ekvivalentlari bilan almashtirish. Masalan, "право на справедливый суд" o‘rniga – "odil sud huquqi".

4. Kalkalash – so‘zma–so‘z yoki to‘g‘ri tarjima qilinadigan o‘zlashtirish usuli. Masalan, "prezumpsiya". [Sh. Ko‘chimov, 2022: 33 b].

Ingliz tilidan o’zlashtirishlar (anglikizmlar) bizning huquqiy tizimimizga mustahkam o’rnashib oldi, xorijiy shaklini deyarli yo’qotmadi. Masalan, notarius, prokuror, advokat, kodeks, senat, parlament, referendum. 2024–yilda Jinoyat kodeksiga “bankrotlik” atamasi “ to’lovga layoqatsizlik” bilan almashtirilgan va yangi jinoyatlar: soxta to’lovga layoqatsizlik, to’lovga layoqatsizlikni yashirish va qasddan to’lovga layoqatsizlik kabi o’zgartirishlar kiritildi. Bu esa muhokamada o’zgarishni anglatadi [O’zbekiston Respublikasining Qonuni, 21.02.2024-yildagi O’RQ–911–son].

Anketa so’rovnomasi

Yuridik sohadagi odamlarning huquqiy neologizmlarga munosabatini tushunish uchun so’rov o’tkazildi. Unda Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universitetining akademik va talabalar jamoasidan 67 kishi ishtirok etdi. Birinchi savolga respondentlarning 61foizi neologizmlar zarur deb javob bergan bo’lsa, 38 foizi esa neologizmlar o’zbek tilini buzadi, deb hisoblaydi.

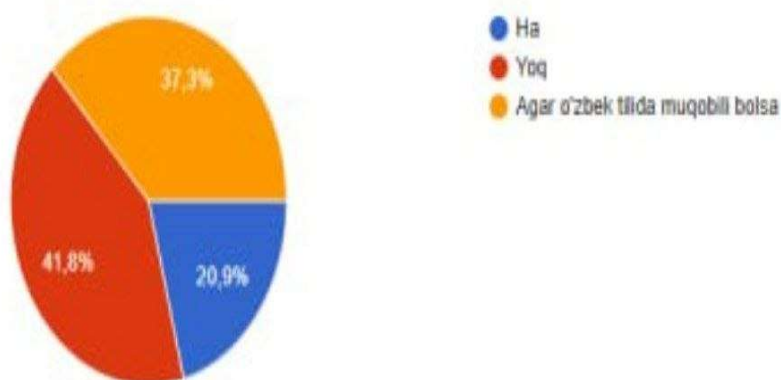

“Yuridik neologizmlarni o‘zbek tiliga so‘zma-so‘z tarjima qilish kerakmi?” degan savolga 41 foiz repondentlar buning hojati yo‘q, 37 foizi esa faqat o‘zbek tilida muqobili bo‘lsa, 20 foizi “ha” deb javob bergan.

Yuridik neologizmlari o‘zbek tiliga so‘zma-so‘z tarjima qilish zarur deb hisoblaysizmi?

67 o'taetod

 Копировать диаграмму

Ushbu statistik ma’lumotlar ko‘pchilik huquqiy neologizmlarga ijobiy munosabatda bo‘lganini va agar o‘zbek tilida muqobili bo‘lmasa, ulardan foydalanishga tayyor ekanligini ko‘rsatadi. Ya’ni ko‘pchilik odamlar yuridik neologizmlardan oqilona foydalanish uchun zaruratga ko‘ra ishlatadilar.

Xulosa qilib aytganda, huquqiy neologizmlar nafaqat lingvistikaga aloqador, balki globallashuv sharoitida O‘zbekiston huquq tizimi transformatsiyasining muhim belgisi hisoblanadi. Ularning qo‘llanilishini tartibga solish kompleks yondashuvni talab qiladi. Qonunchilikda huquqiy neologizmlarni tartibga solishda yangi atamalarning ta’riflarini kiritish majburiyatini yuklash, milliy ekvivalentlar ustuvorligini mustahkamlash, shuningdek, boshqa hollatlarda mavjud yoki yangi yaratilgan o‘zbekcha

atamalardan foydalanish, huquq sohasiga doir mukammal terminologik lug’atini nashr etish muhim hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati

1. W.Fierman. Problems of Language Law Implementation in Uzbekistan. Nationalities Papers.
2. Ko’chimov Sh. “Qonun tili lingvistikasi” T., Toshkent Davlat Yuridik Universiteti, 2022
3. Kuchimov Sh. Legal and language integration: the role of language in the development of law. Reports of European Academic Research, v. 5, 2022
4. Urazov J. Lingvokriminalistika amaliy tilshunoslikning zamonaviy yo’nalishi sifatida: shakllanishi va taraqqiyoti. 2024.